

OSA; Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 22.-23.1.2026; Neuvostoraportti; Sisäasiat

Kokous

Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 22.-23.1.2026

Sisäministerit keskustelivat kestävästä lähestymistavasta paluusiin ja uudelleenkotoutumiseen. Keskustelua alustivat Kansainvälisen siirtolaissuusjärjestö IOM:n, Frontexin sekä UNHCR:n puheenvuorot. IOM ja Frontex esittelivät omia toimiaan paluiden tukemisessa erityisesti niiden uudelleenkotoutumisohjelmien kautta. UNHCR puolestaan keskittyi paluukeskusten ja turvallisen kolmannen maan käsitteen soveltamisen käytännön mahdollisuuksiin ja viittasi niistä laatimiinsa ohjeistuksiin. Jäsenvaltioiden näkemykset asian suhteen olivat varsin yhteneväisiä. Useat kuvasivat paluun ja uudelleenkotoutumisen tukemisen myönteisiä vaikutuksia palaajien motivointiin. Frontexin uudelleenkotoutumisohjelmaa keuhuttiin ja osa toivoi sen laajentamista jatkossa. Tuen väärinkäytösten estämistä pidettiin tärkeänä. Useissa puheenvuoroissa korostettiin kolmansien maiden kanssa tehtävää paluuyhteistyötä ja uudelleenkotoutumistuen strategista käyttöä sen osana. Myös muiden politiikkasektorien hyödyntäminen sekä paluukeskukset ja muut innovatiiviset ratkaisut mainittiin. Keskustelussa huomioitiin lisäksi tarve keskittyä laittoman maahantulon estämiseen paluiden edistämisen ohella.

Ministerit keskustelivat myös Schengen-alueen toiminnan turvaamisesta. Keskustelua käytiin erityisesti sisärajavaltontaa kompensoivista toimista, joilla ehkäistään luvaton edelleen liikkumista Schengen-alueella. Puheenvuoroissa korostettiin olemassa olevien välineiden hyödyntämistä ja erityisesti paktin eri osien, kuten Eurodacin täysimääräistä täytäntöönpanoa. Ulkorajavalvonnan tehokkuutta pidettiin tärkeänä. Lisäksi korostettiin lainvalvontaviranomaisten välisen yhteistyön ja tietojenvaihdon tiivistämistä, sekä tietojärjestelmien tehokasta käyttöä ja niiden yhteentoimivuuden merkitystä. Niin ikään puheenvuoroissa korostettiin keskinäistä luottamusta Schengen-alueen toiminnan perustana.

Työlounaalla jatkettiin keskustelua paluista ja esillä oli erityisesti palautukset Syyriaan ja Afganistaniin.

1. Kestävä lähestymistapa paluusiin ja uudelleenkotoutumiseen

Sisäministerit keskustelivat kestävästä lähestymistavasta paluusiin ja uudelleenkotoutumiseen. Puheenjohtaja viittasi alustuksessaan paktin täytäntöönpanoon, paluuasetusneuvotteluihin ja edelleen jatkuvaan haastavaan käytännön tilanteeseen, jossa paluupäätöksiä ei noudateta: tämä lisää kansalaisten epäluottamusta ja luo painetta viranomaisille. Puheenjohtaja totesi uudelleenkotoutumisen olevan keskeinen osa paluuta ja painotti tämän vaikuttavan mm. paluiden kestävyys- ja yhteistyön toimivuuteen. Tarvitaan kokonaisvaltainen, koko reitin lähestymistapa.

Komissio totesi, että tarvitaan selkeät hyvin tasapainotetut säännöt paluuseen sekä selkeät

paluuprosessit. Pitää varmistaa takaisinotto ja se, ettei henkilö tule unionin alueelle uudelleen. Paluuasetus on tässä keskeinen. Komissio viittasi myös tulevaan paluun digitalisaatioaloitteeseen ja Frontexin mandaatin uudistamiseen. Uudelleenkotoutumisen tukeminen on merkittävää paluun kestävyyskannalta. Erot uudelleenkotoutumistuessa voivat muodostua vetotekijäksi. Frontexin uudelleenkotoutumishjelma on laaja, sitä on kehitettävä yhdessä edelleen. Tuettavien maiden valinta on strateginen valinta. Uudelleenkotoutumistukea ei tulisi myöntää viisumivapaille maille. Tukea on annettava enemmän palaajille, jotka tekevät yhteistyötä: osa jäsenvaltioista tekee jo tätä. Takaisinottoyhteistyö on linkitettävä muuhun politiikkaan, erityisesti viisumi- ja kauppapolitiikkaan. Kauppapolitiikan puolella on tähän liittyen käytössä yleinen tullietuusjärjestelmä (GSP). Tulevassa monivuotisessa rahoituskehiksessä on myös tarkoituksena linkittää muuttoliike osaksi muita politiikkalohkoja. Lopuksi komissio mainitsi Team Europe -lähestymistavan ja yhteistyön järjestötoimijoiden kanssa. Tarvitaan yhteistyötä kumppaneiden kanssa, muuttoliikediplomatiaa ja sisäistä yhteistyötä unionin sisällä.

Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM ja Frontex esittelivät keskustelun aluksi omia toimiaan paluiden tukemisessa erityisesti niiden uudelleenkotoutumishjelmien kautta. IOM esitteli reittiperusteista lähestymistapaa ja puhui laaja-alaisesti paluiden ja uudelleenkotoutumisen suhteesta kolmansien maiden kehitykseen ja vakauteen. Suuri osa lähtee taloudellisista syistä, tulisi vaikuttaa näihin juuri-siihin ja muihin epävakautta aiheuttaviin tekijöihin. Frontex mainitsi käytännön esimerkkeinä tuestaan kestäväan paluuseen paluuneuvonnan, johon se on luonut standardoidun mallin, ja paluuneuvontaa antavat paluuasiantuntijat, ja esitteli EU:n uudelleenkotoutumishjelmaa. Kestävän paluun tueksi Frontex peräänkuulutti yhteistä EU-kehystä, räätälöityjä tuen malleja ja lisää koordinaatiota.

UNHCR totesi olevansa halukas työskentelemään EU:n kanssa paluupuolella. Yli puolet turvapaikkaa hakevista ei tarvitse suojelua, turvapaikkajärjestelmää ei tulisi voida käyttää muun siirtolaisuuden välineenä. UNHCR painotti innovatiivisten ratkaisujen tärkeyttä ja keskittyi erityisesti paluukeskusten ja turvallisen kolmannen maan käsitteen soveltamisen käytännön mahdollisuuksiin sekä viittasi niistä laatimiinsa ohjeistuksiin.

Käydyssä keskustelussa jäsenvaltioiden näkemykset olivat varsin yhteneväisiä. Useat kuvasivat paluun ja uudelleenkotoutumisen tukemisen myönteisiä vaikutuksia palaajien motivointiin. Frontexin uudelleenkotoutumishjelmaa kehitettiin ja osa toivoi sen laajentamista jatkossa. Tuen väärinkäytösten estämistä pidettiin tärkeänä, ja on myös vältettävä vetotekijöiden luomista. Osa jäsenvaltioista peräänkuulutti paluutukien yhdenmukaistamista. Useissa puheenvuoroissa korostettiin kolmansien maiden kanssa tehtävää paluuyhteistyötä ja uudelleenkotoutumistuen strategista käyttöä sen osana. Myös muiden politiikkasektorien hyödyntäminen sekä paluukeskukset ja muut innovatiiviset ratkaisut mainittiin. On myös lisättävä kokemusten ja parhaiden käytänteiden jakamista. Keskustelussa huomiointiin lisäksi tarve keskittyä laittoman maahantulon estämiseen paluiden edistämisen ohella.

Suomi totesi, että tulee tehdä monia asioita yhtä aikaa: paktin täytäntöönpano ja paluuasetus ovat unionin sisällä keskeisiä, mutta samalla on panostettava innovatiivisiin ratkaisuihin ja löydettävä paras tapa toteuttaa reittiperusteista lähestymistapaa. IOM:n ja UNHCR:n tuki on tärkeää. Pitää pyrkiä erityisesti vähentämään tulijoiden määrää, on vaikutettava lähtömaihin, estettävä laitton maahantulo Eurooppaan, koska kuten todettu, vain puolet ovat suojelua tarvitsevia. Katsottava eri politiikkalohkoja: kehitys, kauppa, viisumi. Suomi lakkautti Somalian kehitysyhteistyön, koska maa ei tee takaisinottoyhteistyötä. Hyvä, että paluuluvut ovat parantuneet, mutta tulisi edelleen jatkaa parhaiden käytäntöjen vaihtamista.

Euroopan ulkosuhdehallinnon (EUH) mukaan tehokkaat paluut ovat välttämättömiä uskottavuuden kannalta, EUH on täysin sitoutunut tähän. Erityisesti pakkopalautukset edellyttävät vahvoja kumppanuuksia. EUH on valmis ottamaan aktiivisemman roolin tässä ja tukemaan jäsenvaltioita siinä, miten muuttoliikediplomatian uusia välineitä voidaan hyödyntää. Paluut Pohjois-Afrikasta kolmansiin maihin ovat tärkeitä, yhteistyössä IOM:n kanssa.

Puheenjohtaja veti keskustelun yhteen todeten yhteisen halukkuuden työskennellä teeman parissa, monissa asioissa jaetaan näkemykset. Tänäkin keskusteltu tulee ohjaamaan puheenjohtajan työtä sen kauden aikana.

2. Schengen-alueen turvaaminen: kansalliset toimet edelleen liikkumisen ehkäisemiseksi

Sisäministerit keskustelivat myös Schengen-alueen toiminnan turvaamisesta. Keskustelua käytiin erityisesti sisärajavalvontaa kompensoivista toimista, joilla ehkäistään luvaton edelleen liikkumista Schengen-alueella. Puheenjohtaja totesi edelleen liikkumisen olevan yksi keskeisistä haasteista Schengen-alueella ja yhteinen kaikille jäsenvaltioille. Siihen vastaamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa ja yhteisiä koordinoituja toimia.

Komissio totesi, että edelleen liikkumisessa on todettu noin neljänneksen lasku aiempaan verrattuna, on tehty ja tehdään paljon toimia. Uudistettu Eurodac-järjestelmä tulee olemaan tässä keskeinen. Pakti kokonaisuudessaan toimii ainoastaan, jos kaikki täytäntöönpanevat sen kesäkuuhun mennessä täysimääräisesti. EU:n matkustustieto- ja lupajärjestelmä (ETIAS) ja EU:n rajanylitystietojärjestelmä (EES) ovat myös erittäin tärkeitä. EES:n käyttöönotto oli historiallinen, rekisteröintimäärät ovat jo nyt vaikuttavia. Schengenin säännösten uudistaminen on myös ollut merkittävä muutos ja Schengen-arvioinneista on saatu hyviä kokemuksia. Komissio mainitsi myös yhteistoimet Tšekin, Slovakian ja Unkarin rajoilla Operaatio Foxin puitteissa, jonka avulla on saatu hyviä tuloksia laittoman maahantulon ja ihmissalakuljetuksen torjunnassa. On tärkeää, että hyviä käytänteitä ja toimintamalleja jaetaan muillekin.

Käydyssä keskustelussa korostettiin olemassa olevien välineiden hyödyntämistä ja erityisesti paktin eri osien, kuten Eurodacin täysimääräistä täytäntöönpanoa. Ulkorajavalvonnan tehokkuutta pidettiin tärkeänä. Myös tietojärjestelmien tehokasta käyttöä ja niiden yhteentoimivuuden merkitystä korostettiin. Lainvalvontaviranomaisten välistä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa tulee tiivistää. Alueellinen rajat ylittävä yhteistyö, esimerkiksi yhteisoperaatiot ja yhteispartiointi tukevat kansallisia toimia. Keskinäistä luottamusta Schengen-alueen toiminnan perustana korostettiin.

Europol viittasi ihmissalakuljetuksen vastaiseen lainsäädäntöpakettiin ja Europolin ihmissalakuljetuksen torjuntakeskuksen rooliin. Keskeisinä kehityskohteina Europol mainitsi rikollisverkostojen rakenteiden rikkomisen, rahavirtoihin puuttumisen ja EU:n operatiivisten työkalujen, kuten Euroopan monialaisen rikosuhkien torjuntafoorumin (EMPACT) käytön maksimoimisen. On investoitava innovatiivisiin teknisiin kyvykkyyksiin, joita tarvitaan ihmissalakuljetuksen torjuntaan.

Puheenjohtaja veti keskustelua yhteen todeten, että keskeistä on panna täytäntöön olemassa oleva ja tuleva sääntely – tässä on olennaista myös poliittinen vastuu. Viranomaisten yhteistyö on tärkeää. Esille nostettiin myös olemassa olevien välineiden oikea-aikainen ja tehokas käyttö sekä koordinaation merkitys eri toimijoiden välillä.

Työlounas: Muuttoliikkeen ulkoinen ulottuvuus: Syyria ja Afganistan

Työlounaalla jatkettiin keskustelua paluista ja esillä oli erityisesti Syyria ja Afganistan, joiden poliittiset, humanitaariset ja turvallisuusolosuhteet aiheuttavat haasteita palautuksille. Ministerit totesivat, että tarvitaan vahvempaa EU-tason koordinaatiota ja EU-virastojen tukea, pragmaattisia maakohtaisia lähestymistapoja sekä yhteistyötä kansainvälisten kumppaneiden kanssa. Esille nostettiin myös turvallisuushuolet, jotka liittyvät rikollisiin ja ilman lupaa maassa oleskeleviin. On voitava palauttaa henkilöt, jotka muodostavat uhan kansalliselle turvallisuudelle.

Suomen edustajat
Sisäministeri Mari Rantanen ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat
Puheenjohtajan keskusteluasiakirjat

Liitteet

Viite